GENERATOR LICZB LOSOWYCH

Rachunek prawdopodobieństwa i statystyka

Technologia: Java i Python

Celem mojego projektu jest stworzenie siedmiu generatorów liczb pseudolosowych (G, J, B, D, P, W, N) – każdy z nich jest inny i spełnia odpowiednie wymagania.

- Generator wyjściowy:
 - Generator G generuje liczby całkowite
- 2. Generatory stworzone na podstawie G:
 - Generator J generuje liczby z przedziału (0, 1)
- 3. Generatory stworzone na podstawie J:
 - Generator B generuje liczby z rozkładu Bernoulliego
 - Generator D generuje liczby z rozkładu dwumianowego
 - Generator P generuje liczby z rozkładu Poissona
 - Generator W generuje liczby z rozkładu wykładniczego
 - Generator N generuje liczby z rozkładu normalnego

Zdecydowałem się na użycie prostego generatora multiplikatywnego zadanego wzorem $X_{i+1}=aX_{i-1}\ mod\ m$, gdzie:

 X_0 , X_1 ... X_k - liczby, które są generowane (X_{i-1} jest zwane ziarnem),

a - pierwszy parametr generatora,

m - drugi parametr generatora.

Po prawej przykładowa tabela z wartościami liczb pseudolosowych w zależności od parametru a = i+1 oraz m = 11.

					Xi					
	a=1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
i=0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2		4	9	5	3	3	5	9	4	1
3		8	5	9	4	7	2	6	3	
4		5	4	3	9	9	3	4	5	
5		10	1	1	1	10	10	10	1	
6		9				5	4	3		
7		7				8	6	2		
8		3				4	9	5		
9		6				2	8	7		
10		1				1	1	1		

Generator G

Generator G generuje liczby całkowite, o rozkładzie równomiernym. Jest to pierwszy generator, na podstawie którego będą działać wszystkie pozostałe generatory.

```
static ArrayList<Integer> G(int a, int mod, int seed, int amount){
    ArrayList<Integer> numbersG = new ArrayList<>( initialCapacity: amount+1);
    numbersG.add( index: 0, seed);

for (int i = 1; i < amount+1; i++) {
        numbersG.add(i, element: a*numbersG.get(i-1)%mod);
    }

    return numbersG;
}</pre>
```

Funkcja w implementacji przyjmuje parametry *a*, *mod*, *seed* oraz *amount*. Są to odpowiednio: parametr pierwszy, parametr drugi, ziarno oraz ilość liczb, które chcemy wygenerować.

Jako pierwszy element ciągu liczb wstawiamy ziarno, a kolejne elementy aż do *amount+1* zostają wyliczone z wzoru ogólnego.

Na sam koniec zwracana jest cała sekwencja liczb.

Dobór parametrów jest ważny, dlatego, że np. argument mod określa nasz górny zakres liczbowy. Przykładowo – dla mod = 11, będziemy dostawać liczby nie większe niż 10. Parametr a jest z góry ustalony i określa okresowość generowanego ciągu. Ziarno, czyli X_0 jest dowolne, ale determinuje liczby, które wygenerujemy.

Dla jak najlepszej "losowości" powinniśmy używać bardzo dużego mod oraz bardzo dużego a względnie pierwszego z mod. Dzięki temu zmniejszamy szansę na powtórzenie się jakichś liczb w naszym ciągu i zmniejszamy okresowość.

Generator J

Generator J generuje liczby z przedziału (0;1), o rozkładzie równomiernym. Jest to drugi generator, zbudowany na podstawie generatora G. Jest bardzo ważny, dlatego, że wszystkie pozostałe generatory z niego korzystają.

```
static ArrayList<Double> J(int a, int mod, int seed, int amount){
    ArrayList<Integer> numbersG;
    numbersG = G(a, mod, seed, amount);

    ArrayList<Double> numbersJ = new ArrayList<>(numbersG.size());

for (int i = 0; i < numbersG.size(); i++) {
        numbersJ.add(i, element (double) numbersG.get(i) / (mod));
    }

    return numbersJ;
}</pre>
```

Argumenty generatora J są identyczne jak w G, ponieważ za pomocą tych argumentów generujemy najpierw ciąg liczb całkowitych z G. Następnie każdą z tych liczb dzielimy przez argument mod, dzięki czemu otrzymujemy ciąg liczb z przedziału (0;1).

Jest to poprawna metoda, dlatego, że *mod* górnie ogranicza nam zakres liczb, które możemy wygenerować w G. Przykładowo:

• Dla mod = 11, z G możemy otrzymać ciąg {3, 2, 1, 4, 5, 10}. W J dzielimy każdą z liczb przez mod, więc ciąg z J będzie wyglądał następująco: {3/11, 2/11, 1/11, 4/11, 5/11, 10/11}. Jak widać nigdy nie dostaniemy liczby większej niż 1 lub mniejszej od 0.

Generator B

Generator B generuje liczby z rozkładu Bernoulliego, czyli rozkładu dwupunktowego. Posiada on parametr p, którym zadajemy prawdopodobieństwo sukcesu.

```
static ArrayList<Integer> B(int a, int mod, int seed, int amount, double p){
    ArrayList<Double> numbersJ;
    numbersJ = J(a, mod, seed, amount);

    ArrayList<Integer> numbersB = new ArrayList<>(numbersJ.size());

for (int i = 0; i < numbersJ.size(); i++) {
    if(numbersJ.get(i) <= p)
        numbersB.add(1);
    else
        numbersB.add(0);
}

return numbersB;
}</pre>
```

Najpierw generujemy ciąg z J za pomocą klasycznych parametrów. Następnie iterujemy się przez nasz ciąg J i sprawdzamy czy dany element jest mniejszy bądź równy p. Jeśli jest, to do wynikowego ciągu z B dodajemy 1. W przeciwnym przypadku dodajemy 0.

Przykładowo, dla p = 0.7, 70% liczb z przedziału (0;1) się wlicza, więc jeśli:

```
ciąg z J = \{0.3, 0.1, 0.4, 0.9, 0.2\}, to ciąg z B = \{1, 1, 1, 0, 1\}.
```

Generator D

Generator D generuje liczby z rozkładu dwumianowego, liczbę sukcesów w n próbach Bernoulliego. Posiada on parametr p, którym zadajemy prawdopodobieństwo sukcesu oraz n określający ilość prób.

W generatorze D musimy n razy wygenerować ciąg z J oraz następnie sprawdzić, ile elementów w tym ciągu spełnia próbę Bernoulliego. W praktyce, dla n=2, p=0.2 oraz wygenerowanych ciągów: $J_1=\{0.2,\ 0.3,\ 0.1\},\ J_2=\{0.5,\ 0.2,\ 0.7\}$ i $J_3=\{0.6,\ 0.4,\ 0.9\}$ otrzymamy $D=\{2,\ 1,\ 0\}$.

Generator P

Generator P generuje liczby z rozkładu Poissona. Posiada on parametr λ , który określa oczekiwaną liczbę zdarzeń w danym czasie. Algorytm użyty do generacji liczb to algorytm Knutha.

```
static ArrayList<Integer> P(int a, int mod, int seed, int lambda, int amount){
    ArrayList<Double> numbersJ;
    numbers J = J(a, mod, seed, amount);
    ArrayList<Integer> numbersP = new ArrayList<>( initialCapacity: amount + 1);
   double L = Math.exp(-lambda);
   double p = 1;
    for (int i = 0; i < amount + 1; i++) {
       while(p > L){
            <u>k</u>++;
            p = p * numbersJ.get(j);
           if(j == numbersJ.size()-1)
        numbersP.add(k-1);
    return numbersP;
```

Najpierw generujemy ciąg z J. Następnie, postępując zgodnie z algorytmem Knutha generujemy kolejne liczby rozkładu Poissona.

```
algorytm poisson random number (Knuth): init: Let L \leftarrow e^-\lambda, k \leftarrow 0 i p \leftarrow 1. do: k \leftarrow k + 1. Wygeneruj losową liczbę u z przedziału [0,1] i przypisz p \leftarrow p \times u. while p > L. return k - 1.
```

Generator W

Generator W generuje liczby z rozkładu wykładniczego przy pomocy liczb pseudolosowych z generatora J.

```
static ArrayList<Double> W(int a, int mod, int seed, int amount){
    ArrayList<Double> numbersJ;
    numbersJ = J(a, mod, seed, amount: amount + 1);

    ArrayList<Double> numbersW = new ArrayList<>( initialCapacity: amount + 1);

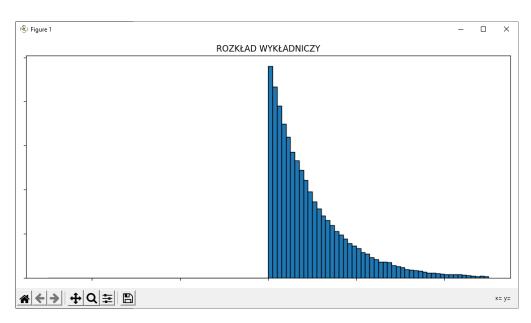
    for (int i = 0; i < amount + 1; i++) {
        numbersW.add(-Math.log(1 - numbersJ.get(i)));
    }

    return numbersW;
}</pre>
```

Najpierw generujemy ciąg z J, a następnie korzystając z wzoru:

$$x = -ln(1 - U)$$

generujemy ciąg liczb pseudolosowych na jego podstawie. Wygenerowany ciąg liczb z rozkładu wykładniczego przedstawiam na wykresie (ilość wygenerowanych liczb = 100000):

Generator N

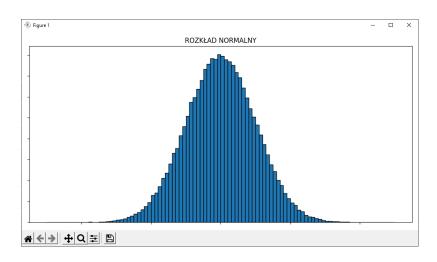
Generator N generuje liczby z rozkładu normalnego. Generujemy pary liczb na podstawie losowych wartości ciągu z J.

Na początku generujemy ciąg z J. Następnie, korzystając ze wzoru:

$$x=rcos(\theta)=\sqrt{-2ln(1-U_1)}cos(2\pi U_2)$$

$$y=rsin(\theta)=\sqrt{-2ln(1-U_1)}sin(2\pi U_2)$$
 generujemy parę liczb x i y.

Na końcu do ciągu z N dodajemy kolejno liczbę x oraz y, po czym iterujemy się na kolejne dwa następne elementy J i robimy to samo.

Testowanie generatorów

Aby sprawdzić poprawność działania generatora, zastosowałem dwa sposoby testowania: test serii oraz test χ^2 .

1.Test serii

Test serii, badający losowość próby wykonuje się poprzez postępowanie z listą kroków określoną poniżej:

- Ustalamy stały poziom istotności *alpha* i korzystamy z tablic wartości dla tego poziomu istotności.
- Obliczamy *medianę* z ciągu liczb pseudolosowych
- Na podstawie mediany oraz wejściowego ciągu X tworzymy nowy ciąg Y, który przyjmuje wartości:
 - $a gdy X_i > mediana$
 - $b gdy X_i < mediana$.
 - elementy $X_i = mediana$ pomijamy.
- Obliczamy ilość serii = U_n , czyli podciągów a i b w ciągu Y.
- Obliczamy ilość wystąpień znaków a i b $(n_1 = \#_a, n_2 = \#_b)$
- Stawiamy hipotezy: H_0 oraz H_1 , gdzie H_0 oznacza, że próby mają charakter losowy, a H_1 , że nie mają charakteru losowego.
- Tworzymy zbiór krytyczny: $K = (-\infty; k_1 > \cup < k_2; \infty)$, gdzie
 - k_1 odczytujemy z tablic dla alpha/2 oraz n_1 i n_2
 - k_2 odczytujemy z tablic dla 1 alpha/2 oraz n_1 i n_2
- Sprawdzamy czy $U_n \in K$.
 - o Jeśli należy, to odrzucamy hipotezę H_{θ} .
 - o Jeśli nie należy, to nie odrzucamy hipotezy H_{θ} .

Postępując zgodnie z tymi krokami możemy uzyskać informację na temat "losowości" naszego ciągu. Przyjmuję, że alpha = 0.05.

W powyższym kawałku kodu wykonuję dokładnie listę kroków testu serii. Najpierw wczytuję ciąg, sortuję go oraz obliczam medianę. Następnie tworzę ciąg Y z liter a i b w zależności od mediany. Później liczę ilość serii U_n i zliczam a i b (n_1, n_2) . Dzięki n_1 oraz n_2 mogę dostać krańce zbioru krytycznego K, odczytać wartości z tablic oraz wydać finałowy werdykt na temat "losowości" ciągu wejściowego. Wynik przedstawiam w tabeli.

Przykład:

```
TEST SERII: DŁUGI
CIAG WEJSCIOWY:
                                 [16, 20, 25, 34, 22, 33, 47, 30, 28, 19, 22, 40, 36, 31, 38]
CIAG WEJSCIOWY POSORTOWANY:
                                  [16, 19, 20, 22, 22, 25, 28, 30, 31, 33, 34, 36, 38, 40, 47]
MEDIANA CIAGU WEJSCIOWEGO:
CIAG SERIOWY a & b:
                                 ['b', 'b', 'b', 'a', 'b', 'a', '-', 'b', 'b', 'b', 'a', 'a', 'a']
LICZBA SERII a & b:
LICZBA a:
LICZBA b:
ZBIOR KRYTYCZNY:
                                  (-inf; 3] ∪ [ 12; +inf]
CZY 6 \in (-\inf; 3] \cup [12; +\inf]?
                                 NIE
FINALNY WERDYKT:
                                 CIĄG DOBRZE LOSOWY
```

2. Test χ^2 (chi-kwadrat)

Test chi-kwadrat zamiast losowości danego ciągu sprawdza czy generowane dane są z na pewno generowane z dobrego rozkładu.

Test chi-kwadrat jest dany wzorem:

$$\chi^2 = \sum rac{\left(O_i - E_i
ight)^2}{E_i}$$

W praktyce polega na podzieleniu danych wejściowych na odpowiednie podzbiory oraz zliczenie, ile wartości ciągu mieści się w danych przedziałach. Następnie porównujemy te dane z wartościami oczekiwanymi w tych przedziałach dla konkretnego rozkładu. Jeśli dane te są odpowiednio do siebie zbliżone oraz współczynnik podobieństwa jest wystarczająco duży, to możemy przyjąć, że liczby generowane są zgodne z rozkładem.

Test chi-kwadrat wykonuję w sposób następujący:

- Generuję ciągi losowe z generatorów P i D
- Dzielę ciąg na kubełki (przedziały) oraz zliczam ilość wystąpień elementów z danego ciągu w przedziale – są to tak zwane wartości obserwowane
- Liczę wartości oczekiwane poprzez wyliczenie prawdopodobieństwa na wystąpienie danego elementu ciągu w konkretnym przedziale
- Obliczam współczynnik chi-kwadrat z wzoru powyżej
- Porównuję współczynnik chi-kwadrat z wartością z tabeli rozkładu chi-kwadrat zależnej od stopni swobody (ilość kubełków, przedziałów)
- Sprawdzam współczynnik podobieństwa jeśli jest wystarczająco duży, to znaczy, że dwa ciągi mają ten sam rozkład i tym samym generator generuje dobre liczby.

Implementacja testów chi-kwadrat dla B oraz P:

```
def chiKwadratP(ciag, lambdaP):
   ciagSorted = ciag.copy()
   ciagSorted.sort()
   ciagNoDups = list(dict.fromkeys(ciagSorted.copy()))
   alpha = 0.05
   degFreedom = 5 # dzielimy na 6 kubełków
   observed = [0] * 6
   estimated = oczekiwanaP(lambdaP, ciagNoDups, ciag)
   for i in range(len(ciagSorted)):
      if 0 <= ciag[i] <= 2:
observed[0] += 1
       elif 2 < ciag[i] <= 4:
         observed[1] += 1
       elif 4 < ciag[i] <= 6:
      observed[2] += 1
elif 6 < ciag[i] <= 8:
      observed[3] += 1
elif 8 < ciag[i] <= 10:
         observed[4] += 1
          observed[5] += 1
   chi = 0
       chi += pow(observed[i] - estimated[i], 2) / estimated[i]
   if chi < rozkladChi[degFreedom]:
      print("CIAG POSIADA DOBRE LICZBY Z ROZKŁADU POISSONA")
       print("CIAG POSIADA ZŁE LICZBY Z ROZKŁADU POISSONA")
```

```
result = [0, 0, 0, 0, 0, 0]
amount = len(ciag)

result[0] = (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[0])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[0]))
result[0] += (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[1])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[1]))
result[0] += (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[2])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[2]))
result[1] = (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[3])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[3]))
result[1] += (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[3])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[3]))
result[2] = (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[5])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[5]))
result[2] += (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[6])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[6]))
result[3] += (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[7])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[7]))
result[4] = (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[8])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[8]))
result[4] += (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[9])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[9]))
result[5] += (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[10])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[10]))
result[5] += (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[11])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[11]))
result[5] += (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[11])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[11]))
result[5] += (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[11])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[11]))
result[5] += (amount*pow(lambdaP, ciagNoDups[11])*math.exp(-lambdaP)/math.factorial(ciagNoDups[11]))
```

```
def chikwadratB(ciag, p):
    alpha = 0.05
    degFreedom = 1 # dzielimy na dwa kubełki

    observedZero = 0
    observedOne = 0

for i in range(len(ciag)):
    if ciag[i] == 0:
        observedZero += 1
    else:
        observedOne += 1

estimatedZero = (1-p)*len(ciag)
    estimatedZero = p*len(ciag)

chi0 = pow(observedZero - estimatedZero, 2) / estimatedZero
    chi1 = pow(observedZero, 2) / estimated
```

Przeprowadziłem testy chi-kwadrat dla ciągów B i P dla ilości danych odpowiednio: 10 000, 50 000 oraz 110 000.

Dla generatora P przyjąłem parametr *Lambda* = 3.

W każdym przypadku test chi-kwadrat wykazał zgodność wygenerowanego ciągu z faktycznym rozkładem.

BERNOULLI CHI-KWADRAT TEST 10000
CIAG POSIADA DOBRE LICZBY Z ROZKŁADU BERNOULLIEGO
POISSON CHI-KWADRAT TEST 10000
CIAG POSIADA DOBRE LICZBY Z ROZKŁADU POISSONA
BERNOULLI CHI-KWADRAT TEST 50000
CIAG POSIADA DOBRE LICZBY Z ROZKŁADU BERNOULLIEGO
POISSON CHI-KWADRAT TEST 50000
CIAG POSIADA DOBRE LICZBY Z ROZKŁADU POISSONA
BERNOULLI CHI-KWADRAT TEST 110000
CIAG POSIADA DOBRE LICZBY Z ROZKŁADU BERNOULLIEGO
POISSON CHI-KWADRAT TEST 110000
CIAG POSIADA DOBRE LICZBY Z ROZKŁADU POISSONA

Źródła:

- generatory 16.pdf (agh.edu.pl)
- <u>Chi-squared test Wikipedia</u>
- Testy-los.pdf (rezolwenta.eu.org)
- Rozkład dwumianowy Wikipedia, wolna encyklopedia
- Rozkład Poissona Wikipedia, wolna encyklopedia
- Rozkład normalny Wikipedia, wolna encyklopedia
- Rozkład wykładniczy Wikipedia, wolna encyklopedia
- Wydział Matematyki. Testy zgodności. Wykład 03 PDF Free Download (docplayer.pl)